

בשבתו כבית המשפט הגבוה לצדק

- העותרים: 1. בצלם, מרכז המידע לזכויות האדם בשטחים
2. האגודה לזכויות האזרח בישראל

שניהם ע"י ב"כ עוה"ד לימור יהודה ו/או דן יקיר
ו/או דנה אלכסנדר ו/או אבנר פינצ'וק ו/או מיכל
פינצ'וק ו/או עאוני בנא ו/או לילה מרגלית ו/או
עודד פלר ו/או טלי ניר ו/או קרן צפריר ו/או גיל גן-
מור ו/או נסרין עליאן ו/או ראויה אבורביעה ו/או
משכית בנדל ו/או רגד ג'ראיסי

מהאגודה לזכויות האזרח בישראל

ת"ד 34510, ירושלים 91000

טל': 02-8521218, פקס: 02-6521219

- נ ג ד -

הפרקליט הצבאי הראשי

המשיבים:

ע"י פרקליטות המדינה, משרד המשפטים, ירושלים

תגובה מטעם העותרים להודעת העדכון מטעם המשיב

1. בהתאם להחלטת בית המשפט מתכבדים העותרים להגיש תגובתם להודעת העדכון מטעם המשיב מיום 4.4.2011.
2. בהודעה המעדכנת מטעם המשיב התבררנו, כי המשיב החליט לאחרונה לערוך שינוי במדיניות החקירות הנוגעת למקרי מוות של פלסטינים בשטחי הגדה המערבית. לפי ההודעה, ככלל, מעתה ואילך, כל מקרה בו ייהרג אזרח כתוצאה מפעולה של כוחות צה"ל יביא לפתיחה מיידית בחקירת מצ"ח. עם זאת, הבהיר המשיב כי במקרים בהם הפעילות במהלכה נהרג האזרח היא בעלת אופי לחימתי של ממש, יוותר המנגנון הקיים על כנו.
3. העותרים מברכים כמובן על הודעה זו בדבר שינוי המדיניות. ואולם, לצערנו ההודעה אינה מבשרת על שינוי בעמדתו של הפצ"ר, ואף מותירה סימני שאלה רבים, ולפיכך אינה עונה על הסעד המהותי שהתבקש בעתירה, וזאת ממספר טעמים:
4. הטעם האחד נעוץ בהבהרת המשיב כי ההחלטה על שינוי מדיניות החקירות "קשורה בטבורה למצב הדברים בשטח", כך שככל שיחולו שינויים במציאות הביטחונית השוררת באיו"ש, תיתכן חזרה למדיניות החקירות הקודמת, נשוא העתירה. (ההדגשה במקור – לי').

5. משמעותה של הבהרה זו של המשיב היא, כי בכל רגע נתון, שיכול להתרחש מחר, או בחודש ספטמבר הקרוב, עשויים אנו למצוא עצמנו חזרה במדיניות אי-החקירה שנהגה במהלך כל העשור האחרון, וזאת בלא שהמחלוקת המהותית בין הצדדים הוכרעה.
6. הטעם השני נעוץ בכך, שהחלטת המשיב מודיעה אך על שינוי במדיניות מכאן ואילך. משמע, שכל מקרי המוות של אזרחים שלא השתתפו בלחימה, שהתרחשו במהלך עשר השנים האחרונות ואשר לא נחקרו (ומדובר ברובם המכריע של המקרים), לא ייחקרו לעולם. עמדת העותרים הינה, כי חובתו של צה"ל הינה לחקור מקרים אלה, וזאת משום, שהחלטת הפצ"ר על שינוי המדיניות נשוא העתירה הייתה החלטה בלתי חוקית, הנוגדת חובות המוטלות על ישראל על פי המשפט הישראלי והבינלאומי.
7. הטעם השלישי נעוץ בכך, ששינוי המדיניות יוחל אך על הגדה המערבית אך לא על רצועת עזה. העותרים אינם כופרים בכך שהמצב העובדתי ברצועה השתנה בצורה משמעותית מאז הגשתה של עתירה זו בשנת 2003. למרות שינוי זה, עדיין לא יכולה להיות מחלוקת שלפחות בחלק מן המקרים עדיין יש חובה לחקור. ואולם, כפועל יוצא מתיחומו של השינוי לגדה המערבית בלבד, נותרת על כנה ביחס לכל חקירות מקרי המוות ברצועת עזה, ואף ביחס לאלו מהם לגביהם כן קמה החובה לחקור, הבעיה המרכזית העומדת ביסודה של עתירה זו – הסתמכותה של מערכת החקירות הצבאית על התחקיר המבצעי.
8. הטעם הרביעי נעוץ בכך, שפרטיו של שינוי המדיניות עליו הודיע המשיב, והאופן בו תיושם המדיניות החדשה בפועל לא נמסרו לבית המשפט ולעותרים. כך, למשל, בהודעת המשיב נאמר כי "ככלל" כל מקרה של אזרח שנהרג על-ידי כוחות צה"ל ייחקר, אך כי מקרים בעלי אופי לחימתי של ממש לא ייכללו בשינוי המדיניות.
- לפיכך, משמעותה המעשית של הודעה זו לוטה בערפל ומותירה לא מעט שאלות. כך, למשל, נשאלת השאלה האם אירועים בעלי אופי לחימתי הם החרוג היחיד לכלל? מהם בדיוק אירועים בעלי אופי לחימתי של ממש? מי יחליט בשאלה אם מדובר באירוע מסוג זה או אחר, האם יחידת מצ"ח או הפצ"ר? בתוך כמה זמן תתקבל ההחלטה? האם שינוי מדיניות זה ופרטיו יעוגנו בפקודה רשמית?
9. מעבר לאמור יצוין, שהמשיב לא סיפק כל הסבר באשר למהותו של השינוי במצב הביטחוני שהתרחש בתקופה האחרונה, ואשר הביא אותו להחליט דווקא עכשיו על שינוי המדיניות. המשיב אף לא הציג קריטריונים ושיקולים מנחים כלשהם שהביאו אותו לקבלת ההחלטה.
10. בטרם סיום נזכיר אף אנו, כי בימים אלו שוקדת הוועדה הציבורית לבדיקת האירוע הימי מיום 31 במאי 2010 בראשות השופט בדימי' יעקב טירקל, על בחינת השאלה "האם מנגנון הבדיקה והחקירה ביחס לתלונות ולטענות המועלות בדבר הפרות של דיני הלחימה, הנוהג בישראל באופן כללי, וכפי שהוא מיושם ביחס לאירוע הימי מיום 31 במאי 2010, תואם את חובותיה של מדינת ישראל בהתאם לכללי המשפט הבין-לאומי" (החלטת הממשלה על מינוי הוועדה צורפה כנספח א' להודעה המעדכנת מטעם המשיב). בעקבות פניית הוועדה אליהם, הגישו העותרים את עמדותיהם בנדון לוועדה. מאחר שהשאלה שנדונה בפני

הוועדה חופפת במידה מסוימת את הסוגיה המונחת לפתחו של בית המשפט במסגרת עתירה זו מצורפים בזאת המסמכים שהוגשו מטעם העותרים לוועדה.

דו"ח בצלם "חוסר אחריות – מדיניות הצבא שלא לחקור הרג פלסטינים בידי חיילים", ספטמבר 2010, מצורף ומסומן **כנספח ע/56**.

העתק מנייר העמדה שהגישה האגודה לזכויות האזרח בישראל לוועדה מיום 28.3.2011 (נציין, כי נייר העמדה הוגש בטרם הודיע המשיב על שינוי המדיניות האמור), מצורף ומסומן **כנספח ע/57**.

סיום

11. עמדתו של המשיב בעניין נשוא העתירה לא השתנתה. לשיטתו, בהתקיים אירועים בעלי אופי לחימתי (שאופיים, היקפם ותדירותם לא הובהרו) לא חלה חובה לחקור מקרים של הרג אזרחים שלא היו מעורבים בלחימה. לשיטתו, במצב שכזה די להסתפק בקיומם של תחקירים מבצעיים, על פיהם ככלל תוכרע השאלה אם קיים חשד לביצועה של עבירה פלילית או לא, ורק במקרים אלה תפתח חקירה.

12. חובתה של ישראל (וחובתו של המשיב, כמי שעומד בראש מערכת אכיפת החוק בצה"ל) היא לחקור כל מקרה, בו כוחות הביטחון גרמו להרג אזרחים בשטח הנמצא תחת שליטתה.

13. כפי שפורט בכתבי בית הדין שהוגשו מטעם העותרים, החובה לחקור מקרי מוות של אזרחים שנהרגו מפעילות כוחות הביטחון נגזרת מהזכות לחיים, מחויבת על פי המשפט הבינלאומי ועל פי המשפט הישראלי, כעולה אף מפסיקתו הקודמת של בית משפט זה. חובה זו רובצת עליה בין שמדובר בשטח כבוש, הנתון במצב של "אכיפת חוק וסדר", ובין שמדובר בשטח, לגביו נטען, כי הינו מצוי ב"סכסוך מזוין" או כי מתנהלים בו אירועים שניתן לאפיינם כאירועים בעלי אופי לחימתי.

14. החקירה שצריכה להתקיים צריכה לענות על כמה עקרונות יסוד ובראשם: מיידיות, עצמאות ואפקטיביות. כפי שהראנו, על פי המדיניות שנהגה בעשור האחרון – הרי שככלל, אף אחת מדרישות אלה איננה מתקיימת.

30 במאי, 2011

לימור יהודה, עו"ד
ב"כ העותרים